

De cyklande somalierna - Om folkbildningens roll i integrationen

Marlene Karlsson

ABF Östergötland

Studieförbund ger mycket mer än en möjlighet att utveckla en hobby. De är framför allt ett viktigt redskap för integrationen och kan ge livskvalitet, rörlighet och trygghet åt nya svenskar.

Jag mötte en cyklande somalier när jag var på väg till jobbet i dag. Med kostym och portfölj trampade han förbi på sin herrcykel, lite stressad och lite varm. Han hade bråttom på morgonen, precis som vilken svensk som helst. Jag blev stolt. De senaste åren har nämligen mitt arbete förändrats, från att fokusera på hobbycirklar och studieprogram till att på ett mer konkret sätt ge människor verktyg att förändra sina liv. Den cyklande somaliern kunde inte ha gett mig ett tydligare bevis på resultat. Jag vet att han, tillsammans med många andra, har lärt sig att cykla med hjälp av en studiecirkel.

Arbetet som verksamhetsutvecklare på ABF går ut på att identifiera behov och skapa lösningar. Så här i början av hösten får jag ofta frågan varför vi inte har några studieprogram och varför vi inte syns i annonser längre. Bilden av studieförbunden som en leverantör av fritidssysselsättningar verkar fortfarande sitta djupt rotad. Faktum är att över 500 000 svenskar redan går en studiecirkel hos ABF, men genom till exempel sitt fackförbund, sin bostadsrättsförening, sitt politiska parti eller sitt föreningsengagemang. ABF gör så mycket mer än hobbycirklar. En stor del av den ideella bildningen i Sverige sker genom studieförbunden.

"Mest åt den som har fått minst" är ABF:s paroll. Det vardagliga arbetet i organisationen är ofta riktat mot socialt och ekonomiskt utsatta grupper i samhället. Vi har i Sverige ett av världens starkaste sociala skyddsnät - ingen ska behöva gå hungrig, hemlös eller rädd. Men sedan då? Vägen från mat på bordet till att ha ett människovärde och en roll i samhället är lång. Det är längs den vägen ABF vill stärka och hjälpa människor som behöver det.

Språket en nyckel

En av de grupper som har visat sig ha stora behov är flyktingar från Somalia. De kommer från ett land med en historia av krig och inbördeskrig. Utländska makter har gått in för att skapa fred åtskilliga gånger de senaste tjugo åren men utan framgång. Somalia är ett land där människors sociala och rättsliga skyddsnät helt och hållet beror på vilken släkt de tillhör. Det är en stor omställning både att lära känna och att leva i det svenska samhället.

När en person blir beviljad uppehållstillstånd i Sverige påbörjas en, för de flesta, lång skolperiod. I första hand handlar det om att lära sig behärska tal och skrift på svenska. Kunskapsnivån bedöms i förväg för att undervisningen ska läggas på rätt nivå. Samhällskunskap är också en del av denna skolgång. Men det är en tidskrävande process att lära sig ett nytt språk och att läsa om ett nytt samhälle. Det kan gå lång tid innan kompetensen är så hög att den går att börja omsätta i praktiken. En tid som levs i ett främmande samhälle med andra seder och bruk än i hemlandet.

Därför vill många somalier träffa svenska invånare. De vill träffa svenska invånare och de vill prata svenska. Det är nu som ABF börjar identifiera behov. Här finns en stor grupp somalier som vill prata mer svenska. Här finns också ivriga ideella som gärna vill vara med och lära ut det svenska

språket i praktiken. Ett samarbete med kommunen inleddes för att arrangera språkträffar. Men det kom inga deltagare. Efter framgångslösa förändringar i tidpunkter och upplägg konstaterade vi att någonting var fel.

Det visade sig att somalierna hade – precis som alla andra svenska medborgare – för mycket att hinna med. Jobb, skola och familjer åt upp dygnets timmar och det fanns inte tid för att delta i de eftertraktade språkgrupperna. Det var enkelt att förändra upplägget efter samtal med somalierna. I stället för att hålla cirkelarna i centrum, långt från deltagarnas bostäder och familjer, kom vi överens om att hålla riktade språkcirklar för kvinnor ute i ett av bostadsområdena.

Parallellt med planerna om språkcirkel, planerades även för barnpassning. En ideell förening med fokus på barn kallades in till första träffen. Tanken var att föreningen kunde sysselsätta barnen medan mammorna gick i språkcirkel. På så sätt skulle inte barnpassningen vara ett hinder för kvinnorna att öva sin svenska. Vi presenterade idén på plats för vår manlige somaliske kontakt. Jag tittade bort och kände hur jag rodnade när han försiktigt protesterade: "Men vi pappor brukar ju ta hand om barnen när kvinnorna har fritidssysselsättningar."

Farlig okunskap

Det kan tyckas komiskt med dessa små missförstånd orsakade av fördomar. Men det är farligt när de baseras på okunskap. Ett exempel är socialförvaltningen. Under de senaste årens samarbete med somaliska föreningar har socialförvaltningen dykt upp på tapeten med jämna mellanrum. Många somaliska föräldrar är livrädda för "socialen". De har hört att socialtjänsten kan komma och ta barnen ifrån dem. Detta är ett typiskt exempel på problem som uppstår när samhället inte har ett system för att utbilda nya svenskar i hur Sverige är organiserat. Där finns ett skriande behov att få lära sig mer om hur socialtjänsten fungerar i Sverige. Okunskapen om hur socialtjänsten arbetar och om att de bara tar barn som far illa är okunskap som skapar en stor oro helt i onödan.

Simskola för kvinnor

Mycket av svenskheten kretsar kring fritiden och familjen. När solen börjar värma på våren uppstår ett nytt behov. Sommaren närmar sig och föräldrarna vill gärna åka till stranden med sina barn för att ha picknick och bada. Men simkunnigheten bland de somaliska kvinnorna är mycket låg. De vågar inte ta med barnen till stranden av rädsla att någonting ska hända dem ute i vattnet. Flera föräldrar utan simkunskaper berättar om en stor oro över att inte kunna hjälpa sina barn om någonting skulle hända.

Att starta en somalisk simskola är inte så lätt som det låter. Många somaliska kvinnor är muslimer och flera av dem vill inte visa sig lättklädd bland främmande män. Att gå i vuxensimskola på vanliga öppettider skulle utan tvekan utesluta många deltagare. I samtal med simhallen visade det sig att de, precis som i fallet med språkgrupperna, inte lyckats rekrytera till sina särskilda vuxensimskolor för kvinnor. Samtidigt fanns det uppenbarligen många somaliska kvinnor som faktiskt ville lära sig simma.

ABF tog sig an uppgiften att samordna simskolan. Med kontakter hos somaliska föreningar var det inte svårt att sprida ordet och samla de intresserade kvinnorna. Medan problemet med rekryteringen sakta löstes, dök det dock upp helt andra frågor på ett annat plan. Manlig personal och manliga besökare kände sig åsidosatta då de inte fick tillträde till simhallen under den tid som simskolan skulle pågå. Tidpunkten för simskolan för de muslimska kvinnorna fick försiktigt pusslas in i schemat på ett sådant sätt att det inte skulle krocka med övrig verksamhet i huset. Samtidigt fick personalen ett erbjudande om en utbildning kring hur de kan bemöta de frågor och situationer som kan uppstå i samband med simningen. Efter detta satte simskolan igång och den är i dag en reguljär verksamhet i simhallens regi.

Cyklarna rullar vidare

Men allting började egentligen med cyklingen. I Somalia finns det ingen tradition av att cykla. Där finns knappt ordentliga vägar och den som reser färdas med bil. I Sverige är cykeln ett av de vanligaste transportmedlen för den som inte har körkort. Att lära sig cykla har ett stort symboliskt värde för nya svenskar. Men inte bara själva cyklingen. Trafikregler, säkerhet och underhåll av cykeln är också naturliga delar i en cykelstudiecirkel. Efterfrågan hos somalierna var stor.

Ett nytt samarbete etablerades med polisen som generöst bistod med fyra övergivna cyklar. De tilltalades av idén med studiecirkel i cykling och ville gärna hjälpa till. Upprustningen av cyklarna blev en naturlig och uppskattad del av studiecirkeln. Allt ifrån enkla reparationer som lagning av punktering till mer avancerade justeringar av bromsar och växlar ingick. I cykelcirkel har många lärt sig cykla och cirkeln rullar ännu i dag som en fördjupning i det svenska samhällets trafikvett och etikett.

När jag möter en cyklande somalier känner jag mig stolt. Lika stolt kommer jag att vara när jag möter en somalisk familj på stranden eller ser en somalier behärska det svenska språket bättre och bättre. Det svenska samhället ger nyanlända en grund att stå på, en start i det nya livet. Ett språk, en bostad och mat på bordet. Men studieförbunden har en viktig, ja jag vill påstå ovärderlig, roll i integrationsprocessen. I studieförbunden finns friheten att rikta fokus på de mjuka värdena, de små detaljerna som inte räknas som essentiella i den ordinarie undervisningen men som väl har en mycket stor roll i en människas möjlighet att passa in i ett helt nytt samhälle.